

## בשלח ג

שיעור (המדויק) פונעם, עומר' וועל-  
כער שטייט פריער אין פסוק און מען  
ווייס ניט זיין שיעור' — איז מצד דעם  
טעם גופא האָט דער שיעור געדאַרפֿט  
שטיין פריער אין די פסוקים, וואָס די  
כמות השיעור איז ניט קיין זייטיקער  
ענין, נאָר נוגע צום תוכן הבנת הענין:

ירידת המן איז געקומען אַלס ענט-  
פער אויף, תלונות בני ישראל, אַז  
הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית  
את כל הקהל הזה ברעב, וואָס אויף  
דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט:  
שמעתי את תלונות בני גר' און וויי-  
טער איז די תורה ממשיך: ,זה הדבר  
אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו  
עומר לגולגולת מספר נפשותיכם. .  
וימדו בעומר ולא העדיף המרבה  
והממעט לא החסיר איש לפי אכלו  
לקטו'

— איז דאָך נוגע, בתוכן כתובים אלו,  
צו וויסן וויפל איז דער שיעור פון, לפי  
אכלו עומר לגולגולת' צוליב דער  
אכילה, לשובע' פון דעם טאָג, ובאופן

א. בפרשתנו ביים סוף, פרשת המן:  
פירט אויס די תורה, והעומר עשירית  
האיפה הוא. איז לכאורה ניט פאָר-  
שטאַנדיק: פאַרוואָס זאָגט די תורה דעם  
שיעור פון עומר ערשט צום סוף פרשת  
המן, נאָכדעם ווי די תורה דערציילט  
אַלע פרטים וענינים וועגן דעם מן ביו  
נאָך זיין ענדע, ובני ישראל אכלו את  
המן ארבעים שנה עד כואם אל ארץ  
נושבת? לכאורה האָט דאָס די תורה  
געדאַרפֿט זאָגן פריער איז דער פרשה,  
ביים דערמאָנען צום ערשטן מאל די  
מדת העומר' ביי מן.

דער בחיי' איז מסביר, מפני שכל  
הפרשה מבארת ענינו של מן ואחר  
שהשלים הספור בעסקי המן הוצרך  
לפרש עתה באחרונה כמה השיעור'.

אַבער לכאורה איז דער תירוץ דורש  
ביאור: פאַרוואָס איז דער שיעור העומר  
א באַזונדער זאָך, ניט קיין פרט פון  
ענינו של מן און, ספור בעסקי המן?  
אויב מיט, עשירית האיפה' איז דער  
פסוק בלויז אויסן צו מודיע זיין דעם

(8) ראה מכילתא שם, לו: והעומר אינו ידוע כמה  
הוא תל עשירית האיפה כר. ובאברבנאל כאן  
בסופו: ובעבור שהיתה מדת האיפה יותר מפורסמת  
וידועה אצלם אמר והעומר עשירית האיפה הוא.

(9) ולהעיר מפרשי שבסוף הערה 17.

(10) להעיר מעקדה כאן שער מא (פג, סע"א):

ולפי שהמדה הוא דבר שהרבה מהמכוון תלוי בה  
אמר בחתימת הכל והעומר עשירית האיפה הוא.

(11) טז, יב.

(12) שם, ג.

(13) שם, טז, יח.

(14) שערי התלונות (טז, ג) ונתמלא בקשתם (טז,

נ).

(1) כן נקרא בפרשי פרשתנו טז, לג. טושיע  
(וראדהי) אויף ס"א ס"ה (ס"י) ובמהד"ת — ס"ט.  
ובכ"מ בפוסקים ובמפרשי התורה (וראה לעיל ע' 95  
האילך ובהערה 2 ע"ד אמירת פ' המן).

(2) שם, לו.

(3) שם, לה.

(4) שם, טז. (או בהפוסקים שלאחריו) יח. כב.  
(5) כן הקשה בבחי' ע"ה"ש שם, לו. אלשיך שם, לא

(קושיא הי"א). ועוד.

(6) פרשתנו שם, לו.

(7) בבחי' שם עוד תירוצ' — להסמיכו לפרשה  
שלאחריו. ע"ש הביאור. וצ"ע אם מתאים לפי  
הראב"ע שבהערה 15.

ענדע, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת גר אל קצה ארץ כנעו".

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהק' דים אן ענין הדורש ביאור אין דעם וואס דער פסוק זאגט, לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר נפשו- תיכם' — אן פאר יעדן איינעם האט מען צוזאמען געקליבן איין עומר<sup>19</sup>. אין טבע בני אדם זיינען דא חילוקים — ובפרט בין קטן לגדול — בנוגע כמות המזון וואס ברענגט לידי שביעה; ווי קען זיין דער זעלבער שיעור סיי פאר א תינוק קטן און סיי פאר א גדול<sup>21</sup>, ובפרט פאר אזא וואס מדת גופו איז גרעסער<sup>22</sup> ווי ביי אנדערע גדולים<sup>23</sup>?

ואע"פ אז כללות ירידת המן, מיט אלע פרטים שבוה, איז געווען אן ענין נסיי<sup>24</sup>,

אז מער פון דעם איז ניט געווען נויטיק! ולכן, לא העדיף המרבה, און ווייניקער דערפון איז ניט געווען גענוג! ובמילא, הממעט לא החסיר.

דערפון גופא"י איז לכאורה מובן, אז דער פסוק, והעומר עשירית האיפה הוא" איז דאן ניט (נאך) אויסן צו מודיע זיין דעם שיעור פונעם עומר מן לגול- גולת (וואס ווערט געזאגט אין דער פרשה פריער), נאך מיט דעם שיעור איז כוונתו צו מוסיף זיין נאך אן ענין בשייכות להמן, וואס דער ענין איז ניט פארבונדן מיט עצם, פרשת המן" וירידתו במשך די ארבעים שנה אין מדבר, נאך ער איז נוגע אויך נאך (דעם ווי דער פסוק לאזט וויסן וועגן) זיין

(15) ראה ראביע (כאן לו): הזכיר זאת המדה כי עומר לגולגולת הי' רב לשובע.

(16) ראה עירובין פג, ריש ע"ב (ועד"ז הוא במכילתא, מכילתא דרשב"י, יל"ש — הובא בבחי' כאן טז): עמר לגולגולת אמרו האוכל כמדה זו הי' בריא... יתר... רעבתן פחות... מקולקל.

(17) ע"ד הפשט (ולכאורה יל' שבי' כוונת הבחי') יש לבאר, שבנ"י באותו הזמן הי' ידוע להם מדת העומר וכמשי' רימדו בעומר, והפסוק, והעומר עשירית האיפה הוא" הי' רק להודיע לנו שיעור העומר. ולכן נאמר בסוף הפרשה — כדי לא להפסיק באמצע סיפור קורות זמן ההוא בתחלת ירידת המן.

אבל (נוסף ע"ז שעדיין אינו מובן מדוע בא הפסוק, והעומר עשירית גר' בסיום הפרשה ממש, ולא לפני פסוק לב) ע"פ המבואר בפנים איז מסטיק, דהיי גס בפשטי' כאשר לומדים עומר לגולגולת רימדו בעומר נוגע לידע שיעורו שהי' להם כדי שביעה כנ"ל. אף שיל' שגם ע"פ פשוטו ממתנים לידע כל הפרטים עד סיום הפרשה. ולהעיר מפרשי' טז, טז (בפס' הא' שזכר, עומד), עומר שם מדה, ואינו מוסיף אפילו (כדרכו בכ"מ) שמפורשת מדתו בסוף הפרשה.

(18) להעיר מסיום פרשי' שם, והוא שיעור לחלה ולמנחות" ובכמה מפרשים (גריא. באר מים חיים), שלכך הודיע לנו הכתוב העומר כמה הוא כדי להודיע לדורות שיעור חלה כ". וראה עירובין שם.

(19) ראה גם ש"ך עה"ת פרשתנו שם, לו (גז, ג).  
(20) פרשי' טז, יז (ובמדדיל' מכילתא ויל"ש שם, טז, ועוד) — אבל ראה לקמן הערה 22.  
(21) ולהעיר שלכאורה זהו היפך פשטי': (1) כפי אכלו (ולהעיר מלעיל יב, ד, 2) סותר להמשך. עומר לגולגולת, (3) בסוף פ' יח — הוליל בפשטות. איש עומר לגולגולת לקטו. וראה שיחות ש"ס בשלח ש"ס משפטים תשמ"ז.

(21) להעיר מראבי"צ (כאן יט): אם נשאר לו שלא יכול לאכלו ישיכנו מחוץ לאהל. וראה ראביע שבסוף הערה הבאה. ואכ"מ.

(22) בש"ך עה"ת כאן (טז, יז): מה שחסר מן הגדול הי' בקטן ומזה יבא עומר לכ"א. המשל אי' יש לו שני בנים קטנים והוא ואשתו גדולים לשני הקטנים עומר חצי עומר לכל אחד וגדולים צריכים עומר וחצי לכל אחד, הי' לוקטים ד' עומרים ג' לגדולים ואחד לקטנים. אבל לכאורה איז כפי פשטות הכתובים ודרדל.

ולהעיר מראבי"צ (כאן טו — בטסו'): זה בדרך הסבא כי עומר לגולגולת למי שהוא גדול בשנים ולקטנים לפי אכלם.

(23) ראה וחי' פרשתנו פג, א: וכי מאן דאכיל קמצא כ". ע"ש.

(24) ראה בארוכה יומא עה, א ואילך.

פון יוהכ"פ אן ענין וואס איז מעין פונעם  
חידוש הנ"ל ב"י מן:

דער שיעור החיוב ב"י אכילה ב"הכ"ס  
איז ככותבת<sup>31</sup>, און די גמרא<sup>32</sup> זאגט  
דעם טעם, קים להו לרבנן דבהכי  
(ככותבת) מיתבא דעתי בציר מהכי לא  
מיתבא דעתי מיהו כולי עלמא טובא  
ועוג מלך הבשן פורתא<sup>33</sup>.

וואס לכאורה איז דאס תמוה: וואס  
איז די הסברה פון דעם תירוץ? מ'קען  
דאך ווידער פרעגן: אויב דער שיעור  
ככותבת איז, מיתבא דעתי<sup>34</sup> פון עוג  
מלך הבשן, דארף אויסקומען אז צוליב  
מיתבא דעתי<sup>35</sup> פון געוויינלעכע בנ"א  
דארף זיין גענוג א קלענערער שיעור ווי  
כותבת: און אויב ב"י כולי עלמא איז א  
כותבת מיתבא דעתייהו — ווי קען עס  
זיין אז דער זעלבער שיעור זאל פועל  
זיין דעם, מיתבא דעתי<sup>36</sup> פון עוג מלך  
הבשן?

איז מזה גופא מוכח, אז דער שיעור  
כותבת וואס איז, מיתבא דעתי<sup>37</sup> איז א  
שיעור וועלכער מעסט זיך נישט מיטן  
גודל הגוף.

[ו"ל שזהו ע"ד הידוע די שקיט  
בנוגע די שיעורים אין הלכות ודיני  
התורה — אז די הגדרה פון דעם שיעור  
קען זיין אויף צוויי אופנים: א שיעור  
מצטרף אדער א שיעור עצמי. ווי דער  
ראגאט שאווער<sup>38</sup> איז מאריך ב"י כ"כ  
דינים, אנהויבנדיק פון דער פלוגתא  
כללית צווישן ר' יוחנן וריש לקיש<sup>39</sup> ב"י  
חצי שיעור צי עס איז אסור מן התורה

ועד"ז בנוגע לאכילתו: מוצאין בו כמה  
טעמים, מתהפך לכמה טעמים<sup>40</sup>, אין  
אים איז נישט געווען קיין פסולת<sup>41</sup>,  
א.ו.ו. וואס דעריבער איז לא יפלא, אז  
דער זעלבער שיעור זאל שפייזן יעדן  
איינעם כדי צרכו<sup>42</sup> —

געפינט מען אבער נישט (מפורש), אז  
רו"ל זאלן מדגיש זיין אז דאס איז גע-  
ווען איינער פון די נסים שבמן, ע"ד ווי  
די גמרא זאגט דאס ב"י כמה ענינים  
שבמן, אויך בנוגע די ענינים וואס  
שטייען מפורש אין פסוק (ווי רש"י<sup>43</sup>  
זאגט בנוגע, המרבה, והממעט<sup>44</sup> — אז  
ב"י ביידן איז געבליבן דער זעלבער  
עומר לגולגולת<sup>45</sup> — וזהו נס גדול  
שנעשה בו<sup>46</sup>).

מזו מען זאגן אז דאס (וואס אן עומר  
איז געווען גענוג סיי פאר א קטן ביותר  
און סיי פאר א גדול ביותר) איז נישט קיין  
נס (ונוסף) אין דעם מן, נאר דאס איז  
פארבונדן מיט דעם גדר פון מן, מצד  
טבע<sup>47</sup> המן.

### ג. דער ביאור בזה:

די סוגיית הגמ' (אין מס' יומא) בנוגע  
מן<sup>48</sup> קומט אינמיטן פון די ענינים  
והלכות וועגן עינוי יוהכ"פ<sup>49</sup>. געפינט  
מען דארט אין גמרא ביים שיעור אכילה

(25) יומא שם, סע"א.

(26) שם ע"ב.

(27) ראה ספורנו פרשתנו טז, טז: יהיה הנלקט

מזן לכל אחד כפי אכלו שישביע כו'. ע"ש.

(28) פרשתנו שם, ח.

(29) ע"ד, ב.

(30) שלמדין עינוי דיוהכ"פ מעינוי הנאמר גבי מן  
ירענך וירעביך<sup>50</sup> (עקב ח, ג) — פרש"י יומא שם ד"ה  
ונאמר להלן. וראה פרש"י שם ד"ה עינוי בידי שמים  
— ואח"כ מפרשת הגמרא הפסוק (עקב שם, טז)  
המאכילך מן במדבר למען עונותיך.

(31) משנה שם ע"ג, ב.

(32) פ, ב.

(33) ראה מפתח צמנות פ"ט (וראה גם שם פ"ג).

וש"נ.

(34) יומא ע"ג, ב, ע"ד, א.

דאָס וואָס דער מענטש לעבט — ער איז  
אָ חי — איז גלייך אין דעם גאַנצן גוף.

און כּשם ווי אין דעם חיות כללי איז  
ניטאָ קיין חילוקים אין דעם זעלבן גוף  
צווישן דעם מוח שבראש ועקב שברגל,  
ווייל דער חיות כללי איז ניט מדוד  
ומגבל לויט חלקי הגוף וועלכע ער איז  
מחי', אזוי איז אויך ניטאָ קיין חילוק אין  
דעם חיות כללי צווישן איין גוף און אַ  
צווייטן גוף — ביי יעדן איינעם איז דער  
נפש וחיות הכללי דהנפש אין דעם  
זעלבן אופן, אַ נפש פון אַ ילד קטן  
ביכולתו להחיות גופו של עוג (מלך  
הבשר)'.<sup>35</sup>

(ב) חיות פרטי, וואָס איז אָפּגעמאַסטן  
לפי תכונתו של הגוף ולפי כל חלק  
שבגוף — אין יעדן אבר וחלק פון דעם  
גוף איז דער חיות בהתאם מיט דער  
תכונה ומזג פון דעם חלק ואבר. אין  
ראש, וואָס איז אַ מער איידעלער חלק,  
איז דער חיות (פרטי) אין אים מאיר מער  
ווי אין אַנדערע חלקים ועדו בכל אבר  
ואבר לפי תכונתו'. און אין דעם חיות  
זיינען אויך פאַראַן חילוקים צווישן איין  
גוף און אַן אַנדער גוף.

דער חיבור פון נפש און חיות הנפש  
מיטן גוף ווערט אויפגעטאָן ע"י אכילה,  
כידוע — זיינען אין דעם אויך פאַראַן  
צוויי אופני (— שיעורי) אכילה:

(א) דער שיעור אכילה וועלכער איז  
פאַרבונדן מיט דעם כללות חיבור הנפש  
בגוף, מיטן חיות כללי, וואָס טוט אויף  
אַ דער גוף זאָל זיין אַ מחי'. און ווי  
באַלד אַ דער ענין (דאָס וואָס דער גוף

— אַ דאָס איז אַ מחלוקת אין דעם גדר  
כללי פון שיעור האיסור:

לדעת ר"י אַן חצי שיעור איז אסור מן  
התורה מיינט עס אַן דער שיעור וואָס די  
תורה האָט גע'אסר'ט איז אַ שיעור  
מצטרף — ער באַשטייט פון חלקים  
וועלכע ווערן נצטרף צוזאַמען ביז צו אַ  
גאַנצן שיעור, ובמילא איז אויך אויף אַ  
פחות מכשיעור איז שמו (דהאיסור)  
עליו'. (ס'איז נאָר וואָס דער עונש  
אויפן איסור איז שייך נאָר ווען ס'איז דאָ  
דער צירוף פונעם גאַנצן שיעור):

אַבער ר"ל האָלט אַן דער שיעור  
האיסור איז אַ שיעור עצמי', און דער-  
פאַר ווען ס'איז דאָ ווייניקער פונעם  
שיעור איז לאו כלום הוא', ס'איז אויף  
דעם איבערהויפט ניט חל דער גדר  
האיסור וואָס די תורה האָט גע-  
'אסר'ט'.<sup>36</sup>

ד. די הסברה בזה: אין דעם חיות  
הנפש בגוף זיינען דאָ (בכללות) צוויי  
זאַכנ':

(א) דער חיות כללי וואָס איז מחי' דעם  
גאַנצן גוף בשווה — אין דעם חיות איז  
ניטאָ קיין חילוק צווישן דעם אופן ווי  
ער איז מחי' דעם ראש און ווי ער איז  
מחי' די אַנדערע חלקי הגוף, ביי זיי אַלע  
איז דער חיות באופן שווה. דאָס הייסט,

35) צפּעני מדהי' ע, ד. ועוד. וראה בהנשמו  
במפענע צפּונות שם.

36) ועדו הוא השקוּט בשיעורי מצות — ראה  
לדוגמא רמב"ם ריש הלי' שקלים. צפּעני לרמב"ם  
שם. לקרש חסדי' ע' 384 ואילך. וראה בארוכה  
מפענע צפּונות שם ס"ג. ושי"ן.

37) בהבא לקמן ראה בארוכה המשך ריה תרס"ג  
בתחלתו ותשיח סס"ג ואילך. דיה אשרנו השית  
סס"א ואילך. ובכ"מ. וראה לקרש חזי' ע' 148-9.

38) דיה כי עמך השית סס"א. חייב אינש תשיח  
ס"ג. ובכ"מ.

39) ועד העקב שברגל שהוא מלאך המות שבגוף  
האדם החי (אדריג סס"א).

פרטים, יעדער פרט פון דעם שיעור איז מוסיף אין דעם חיות און עס מעסט זיך בא יעדן איינעם לפי גודל הגוף (או החלק שבו) וכהתאם צום חיות הנפש שבו ופרטי.

ה. ועפ"י יש לבאר בנוגע ל"מזן":

דער חילוק פון די צוויי לשונות (ושי-עורים) וואס שטייען ביים מזן — "עומר" און "עשירית האיפה" — איז: דער לשון "עשירית האיפה" איז מדגיש א שיעור ווי ס'איז א חלק פון א גרעסערן שיעור מזה — איפה (ווי רש"י איז מפרש, אן איפה איז: שלש סאין כ"י נמצא עשירית האיפה מ"ג ביצים וחומש ביצה); משא"כ דער לשון "עומר" (סתם) איז ניט מדגיש א שיעור (וועלכער איז צונויפגעשטעלט פון פרטים — מ"ג ביצים וחומש ביצה), נאר איין "מדה".

און דאס איז דער טעם וואס אין דער פרשת המן כולה זאגט די תורה בלויז "עומר לגולגולת", "וימודו בעומר" וכיו"ב, און ערשט בסיום (— לאחרי) הפרשה איז דער פסוק מפרט דעם שיעור, והעומר עשירית האיפה הוא — ווייל אין דער פרשה רעדט זיך (בעיקר) וועגן א שיעור העומר פון מזן ניט ווי ער איז א שיעור מצטרף, נאר ווי א שיעור עצמי, וועלכער טיילט זיך ניט (באיכות),

איז א חי' איז ניט צונויפגעשטעלט פון "פרטים", איז מובין, אז די אכילה וואס טוט אויף דעם חיבור, באשטייט ניט פון צירוף פרטים נאר ס'איז א שיעור עצמי, ובמילא איז אין דעם שיעור אכילה ניטא קיין חילוק צווישן איין גוף מיט א צווייטן. און דאס איז דער שיעור ככותבת וואס "קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעת" (היפך עינו) פון יעדן איינעם אין "כל העולם כולו", אויך פון "עוג מלך הבשן". דאס איז א שיעור עצמי, אזוי ווי דער חיות הנפש, דער חיות כללי שבגוף, טיילט זיך ניט.

ב) דער שיעור אכילה וועלכער איז פארבונדן מיטן חיות פרטי וואס איז אפגעמאסטן לפי כלי הגוף שלו (ולפי פרטי), באופן — אז וואס גרעסער דער גוף איז, אלץ גרעסער איז דער שיעור מזון וואס איז נויטיק פארן חיות פרטי. און דאס איז דער שיעור אכילה וועלכער איז א שיעור מצטרף, ווייל דער חיות באשטייט פון פרטים בכל אבר ואבר, ובמילא איז מובן אז אויך דער שיעור האכילה וואס איז שייך צו דעם חיות איז צונויפגעשטעלט פון

40) ראה יומא עד, ב: והאבות את הנפש ההיא, עניי שהיא אבות נפש ואי זה זה אכילה ושתי. ובפיהם להרמב"ם שם פ"ח מ"א: ובאה הקבלה דבר שהנפש חלוי בו זו אכילה ושתי. ובהל' שבת עשור פ"א היד: תענו את נפשותיכם מפי השמועה למדו. . עניי שהוא לנפש זה הצום.

41) להעיר ממשיך הצפ"ע (מהד"ת כח, ס"ב, הובא במפענח צפונות פ"ט ס"ג) דשיעור רביעית דם של מח. הוא דמי לנקודה לא מצטרף, וממה שהביא בהשמות להל' מתנות עניים (ג, רע"ד), דברי הרמב"ד בהל' סומא מת פ"ד רביעית דם דאין עליו שם נפש איז מחובר, משמע דהטעם ששיעור רביעית דם דמי לנקודה — לפי דרביעית דם הוא דם הנפש.

42) ומה שמ"מ, כלי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא — יל שהוא מצד החיות פרטי שנותק ע"י האכילה הזו.

43) עה"ס כז, לו. וראה מכילתא עה"ס. עירובין כג, ב.

44) ומסים, והוא שיעור לחלה ולמנחות.

45) ראה צפ"ע עה"ת פרשתנו טז, יח: המן זה רק גדר נקדות ולא שטח כלל ובלא קו וא"כ מה שייך כזה צירוף, וראה בהנמסן שם.

46) ובדוגמת ארבעים סאה דמקור דהשיעור הוא עצמי (ראה מפענח צפונות שם פ"ט). ולהעיר דגם המן ירד ארבעים שנה כמ"ש בפרשתנו, כ"ל. וראה לקט פירושים כ"ל לתנא — אגה"ת פ"ב (קה"ת תשמ"ז) ע' קט וא"לך ובהנמסן שם ע"ד השיעור

נאָר צום סוף פון דער פרשה זאָגט דער פסוק, והעומר עשירית האיספה הוא להוסיף, אז דער מן האָט אין זיך געהאָט אויך א גדר פון שיעור מצטרף.

ויל אָ דער ענין איז נישט (אָזוי) נוגע צו עצם אכילת המן במשך די ארבעים שנה, נאָר (דוקא) בסוף (— לאַחר) תקופה זו, כבואם אל ארץ נושבת (כדלקמן סעיף ח).

ו. סאיז ידוע, אז דער מן איז גע- ווען נישט בלויז א מזון גשמי, אויף צו משביע זיין דעם רעבון הגוף און אים מאַכן פאַר א כלי-קיבול צום חיות הנפש —

ויל אָ אי משום הא, האָט דער אויבערשטער געקענט ווייזן דעם זעלבן (אָדער א קלענערן) נס צו שפייזן די אידן אין מדבר דורך געבן זיי לחם מן הארץ —

נאָר דאָס איז אויך געווען א רוחניות-דיקער שפייז, ווי די גמרא זאָגט: לחם אכירים אכל איש — לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו. ד.ה. אז דער מן איז פאַר די אידן געווען (נישט נאָר א מזון פאַרן גשמיות-דיקן גוף נאָר אויך) א מזון רוחני פאַר דער נשמה, המחברה מיט מקורה המחיה אותה, צו פועל זיין די

וואָרום עיקר ענינו פונעם מן איז צו אויפטאָן דעם חיבור פון עצם החיות, פונעם חיות כללי מיטן גוף (ע"ז שיעור כותבת), און דער חידוש ופלא פונעם מן איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס כאַטש דאָס איז געווען א מזון וואָס האָט (אויך) געפועלט דעם חיבור פון חיות פרטי מיטן גוף, איז דאָס אַבער געווען באופן, פון און דורך דעם חיבור פון דעם חיות כללי שעי השיעור עצמי פונעם עומר.

דארבעים יום. וראה לק"ש חכיה ע' 24 ואילך ע"ז ארבעים יום דמבול. וראה לקמן הערה 63. (47) ראה מכילתא ועוד שהובא בהערה 16. ולכאורה מ"ש שם הוא ע"ז יתובי דעת הנאמר בסתבת. ולהעיר שבמכילתא וליש הוא כהמשך להפסוק, וימדו בעומר (או עומר לגולגולת) — מכילתא דרשב"י שם, בחי שם, ובדירוביו ע"ה. והעומר עשירית האיספה הוא.

וזה שלמדן (בעירובין שם) שיעור חלה משיעור עומר דהמן, אף ששיעור המן הוא להחיות כללי, וסתם שיעור אכילה להתחייב בחלה הוא (גם) לחיות פרטי — יל בפשטות, דאין הלימוד ממן כ"א מהכתוב (שלה טו, כ), ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם — שאנכם לשים במדבר (רשי עירובין שם). אלא שמהכתוב דמן ידעין כמה היו לשים במדבר, עומר לגולגולת. ולהעיר מס' הפרס לרשי (ע מא): נגזרת הכתוב היא דמדת העומר מתחייבת בחלה שלמדנו לחם הארץ כר מלחם השמים כר. ועוד ועיקר — כל החיות הפרטי לפרטי חי אך מהמן.

(48) להעיר מחדאג מהרש"א יומא (עה, ב ד"ה לחם) דלהנדיקים והחידים שבשרא לא שאלו אלא כדי אכילה בעלמא חי להם המן מאכל רוחני משאכ לשאר העם.

(49) והשלישי שהוא, עוף שמי (פרשתנו טז, יג ופרשי שם — מימא עה, ב. וראה יומא שם, סעי' אילך ובפרשי פרשתנו שם, ח: שהי אפשר להם בלא שר) יל שהוא רק בשביל חיות פרטי, ולכן לא הי' בזה ההשוואה דהמרהבה והמפעים.

(50) ראה בארוכה מפרשי התורה (רמב"ן טז, ו. בחי שם, ד. לו. כלי יקר שם, ד. ובכ"מ). מהרש"א ומפרשי העי יומא שם, ב. וראה זהר פרשתנו סב, סעי' ב. וראה ע"ז החסידות — ספר הליקוטים (דא"ח דהצ"צ) ערך מן. וש"נ. לק"ש ח"ס ע' 17 ואילך רש"י.

(51) ראה אלשיך כאן טז, ב (נג, ג).

(52) יומא עה, ב.

(53) תהלים עה, כה.

(\*) ויש דיעות שירד להם השליו כל זמן שהמן ירד, היינו כל משך ארבעים שנה — ראה יומא עה, ב. ועוד.

ישראל געווען בכללות בדוגמת תינוק" (או גדול הסמוך על שולחן אביו), וואס זיינע אלע הצטרכות'ן ווערן באזארגט דורך זיין מוטער (אדער — אביו) — אזוי זיינען די אידן געווען אין מדבר, אז דער איבערשטער האט זיי געגעבן זייערע אלע באדערפענישן מזון, מים, לבושים וכר — כאשר ישא האומן את היונקים<sup>51</sup>.

און אזוי ווי ביי א תינוק, אין די ערשטע יארן נאך זיין הולדה, אין ביי אים גיט ארץ אזויפיל ניכר די התחלת קות החיות והכחות באברים — פון שכל שבראש און מדות שלב — נאך ביי עם איז בעיקר נרגש דער חיות כללי, וואס איז בכל הגוף בשווה; און זיין מזון וואס איז אים מגדל איז דער זעלבער — ער איז יונק משדי אמו און איז דעם פארא טימן מאכל האט ער אלע גויטיקע חלקי המזון (און אלע טעמים)<sup>52</sup> —

עד' איז אויך געווען אין דער תקופה (פון מ' שנה במדבר) נאך דער לידה פון עם ישראל, אז זייער מזון רוחני (דורך דעם מזון גשמי — מזן) איז געווען בעיקר דער שיעור עצמי פון עומר לגולגולת, וואס איז פארבונדן מיט דעם חיות פון עצם הנשמה, די עצם התקשרות פון אידן מיטן איבערשטן, וואס איז העכער פון התחלקות המדריגות ביי אידן (בחי' ראש' ובחי' רגלי' וכר'): און אין דעם זעלבן מזון במשך ארבעים שנה במדבר<sup>53</sup> איז מוצאים

דביקות, וחבורה הנשמה מיטן איבערשטן.

וכשם ווי עס זיינען דא די צוויי חילוקים הנ"ל אין דעם חיות הגוף פון נפש החיונית, און אין דער אכילה וואס איז פארבונדן מיטן חיות, כנ"ל,

עד' איז אויך אין חיות הנשמה, פון דער נפש האלקית בא אידן, אז ס'איז דא די נקודת החיות פון דער נשמה, די נקודת היהדות וועלכע איז דא בא יעדן אידן בשווה<sup>54</sup>, און די התפשטות החיות, די כחות הגלויים פון דער נשמה, אין וועלכע עס זיינען פאראן ריבוי חילוקי דרגות<sup>55</sup>.

און דאס איז דער טעם וואס דער עומר לגולגולת, דער מזון ברוחניות, איז געווען (בעיקר) א שיעור עצמי, וואס איז בשווה ביי אלע אידן<sup>56</sup> (און ווי דאס איז מודגש אין דער פרשת המן, כנ"ל):

כידוע איז יציאת מצרים געווען דער זמן פון לידת עם ישראל<sup>57</sup> און די אלע פערציק יאר אין מדבר זיינען די בני

(54) וראה תרא קיג, גיד (ומציין שם לציוני עה"ת). ספר הליקוטים שם ע' תתא ואילך.  
ולהעיר מחדושי גאונים' לעי' יומא שם במחלוקת ריע ורי' בפי' לחם אברים (שמלאכי השרת אוכלין אות' או לחם שנבלע ברמ"ח אברים) אם הי' גם מזון הגוף או שהי' רק מזון הנשמה. ע"ש.  
(55) ונוגע להלכה בדני' סקרי' (שירע' ה' שבת טשכ"ט. ועוד) שחיבונו הוא כלפי כאורי בשווה. ולהעיר מתניא מליב' ד. הנפש כר' כולו מתאימות ואב' א' לכולנה.

(56) וראה לקושי' ח"ז ע' 148 ואילך.

(57) להעיר מפני דוד להחידא' סוף פרשתנו (אח' כב) מפי' רבינו אפרים: וימודו בעומר עמר גימט' יש נגד יש עולמות לכל צדיק וצדיק וסוד המרבה והממעט' לרמוז לכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. וראה גם מאמרי אדמ"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שגא. ספר הליקוטים שם ע' תתו. וש"נ.  
(58) ראה יחזקאל טז ובמפרשים שם.

(59) ראה ירמי' ב, ב.

(60) ראה תענית ט, א. פרשי' עקב ח, ד. ועוד.

(61) ל' הפסוק בהעלותך יא, יב.

(62) ראה להלן הערה 64.

(63) ע"ס המבואר בפנים (ועי' הנ"ל הערה 46) יומתק לשון רז"ל (קידושין' לח, א. פרשי' פרשתנו טז, לה): וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו. דלכאורה: כלל הוא ברזל

בו" כמה טעמים".

ומלקט הרבה יצא עני שבישראל ומלקט קמעא' — וייל אז עס איז מובן אז דאס וואס, נחשון בן עמינדב . . מלקט הרבה' איז ניט געווען צוליב מן אלס מזון גשמי', נאר דערפאר וואס דאס איז א . מזון דמלאכי השרת'. ומזה לאידך גיסא, אז דער, עני שבישראל' מיינט מען (בעיקר) אז עני ברוחניות (אין עני אלא בדעת'), וואס ביי אים איז ניט געווען עד כ"כ טייער דער מן אלס, לחם מן השמים' און דערפאר האט ער ממעט געווען בלקיטתו.

און אעפ"כ — כשהנ" באין לידי מדה נמצאו כולן שווין שנא' וימודו בעומר'!

נאכמער: אפילו די אידן וואס, לא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר', זיי האבן ניט געפאלגט די מצות התלויות בו", ביז אז, יצאו מן העם (בשבת) ללקוט' — און דאך גע' פינט מען ניט אז עס האט ביי זיי גע' פעלט פון דעם, עומר לגולגולת'.

איז עס דאך א דבר תמוה ונפלא: ווען דער נס וואלט געווען באופן אז דער אויבערשטער האט זיי געגעבן, לחם מן הארץ', א לחם טבעי, וואלט מען גע' קענט זאגן, אז היות מצד די לבושי הטבע זעט זיך ניט בגלוי קיין חילוק

ז. לפי' יש לבאר אויך אנדערע פרטים וואס מען געפינט בנוגע למן:

וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו', אז בא דעם ממעט האט ניט גע' פעלט פונעם, עומר לגולגולת' און בא דעם מרבה ללקוט איז ניט געווען מער ווי עומר לגולגולת. וואס לכאורה איז ניט פארשטאנדיק:

די סיבה פארוואס איינער איז געווען א, מרבה' און דער צווייטער א, ממעט' איז בפשטות ווייל ביי דעם, מרבה' איז דער מן, לחם מן השמים', זייער טייער און דער ממעט האט ניט געפילט כל כך דעם יוקר המן:

און ווי עס שטייט אין מכילתא': עכשיו יצא נחשון בן עמינדב וביתו

ד. דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית אינו משיג על חסרון ואחד' (ול' הראש סוף פסחים), ועאכ"כ דאין מדייקים במספר ארבעים שנה שיהיו ארבעים שלימים מיום ליום (ועד' הקשה בתו' כאן פסוק לה).

אלא דמכיון דשיעור עצמי דמן שייך לארבעים שנה, מוכן שגם השיעור דארבעים שנה צל בשלימות.

64 ראה יזמא שם עה, טע"א: והי' טעמו כטעם לשד השמן . . מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כר מה שד זה מתהפך כר אף המן מתהפך כר.

65 דבדבר מוגבל — א"ס שייכלול בו כל הטעמים, ומזה מובן שהוא שיעור עצמי — בל"ג. ולהעיר מחדא"ג יזמא שם ע"ב ד"ה דבר שנימות. וראה לקו"ש ח"ט ע' 17 ואילך ובהערות שם.

66 ראה במפרשי רש"י (טז, יז) [נהמכילתא] (שם טז) שקו"ס אם כיוונו ללקוט הרבה טפי משיעור עומר לגולגולת וכו', ואם עברו על ציווי של משה בזה, ואכ"מ.

67 טז, טז. יליש עה"ס. וראה גם מכילתא דרשב"י שם.

68 בלקח טוב כאן, שמא יבוא נחשון כר וכל גיבוריו כר' (ועד' הובא בבחי' כאן טז, וכל הגיבורים). אבל עכצ"ל דאין הכוונה לגבורה גשמית, שלא זוהי חשיבות דנחשון דהמון, כא לגבורה רוחנית, כל' רז"ל רפ"ד דאבות. וראה שבת צב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ז.

69 נדרים מא, רע"א.

70 מכילתא ויל"ש שבהערה 67.

71 טז, כ.

72 ל' רש"י שם, ד.

73 שם, כז.

ובני אכלו את המן גר עד כואם אל ארץ נושבת:

כשם ווי ביי מזון (גשמי ורוחני) זיינען דא צוויי סוגי ושיעורי מזון (שיעור עצמי און שיעור מצטרף), בהתאם צו די צוויי בחינות אין חיות הנפש — עדין זיינען אויך אין דעם מן (דער מזון) פון כלל ישראל בעת הולדתם והתהוותם לעם השם) געווען די ביידע ענינים פון שיעור עצמי און שיעור מצטרף — עומר לגולגולת (סתם) און עשירית האיפה.

נאָר דער חילוק איז: זייענדיק במדבר, אינעם זמן פון לידת עם ישראל, כנל, איז זייער מזון געווען בעיקר פונעם שיעור עצמי שבמן, כנל:

אריינקומענדיק אין איי, ארץ נושבת, וואס דעמאלט איז זייער עבודה שוין געווען פארבונדן (ניט מיט מדבר, נאָר) מיט התיישבות בארץ, כחות פרטיים, איז דער מן וואס, היי מסתפקין ממנו שבכליהם עד ששה עשר בניסן (אָדער ווי עס איז דא די דיעה אין מכילתא, אז אכלו ישראל את המן . . ארבע עשרה (שנה) אחר מיתתו של משה . . שבע שכבשו ושבע שחלקו) געווען (בעיקר) א שיעור מצטרף וואס איז געווען א מזון ניט (אזוי) פאר דער נקודת חיות הנשמה, מחזק זיין ביי זיי די אמונה פשוטה, נאָר (בעיקר)

צווישן איין אידן און א צווייטן, דער-פאר באקומען דער מרבה און ממעיט במדה שווה: דא רעדט זיך דאך אָבער וועגן לחם מן השמים, וואס איז אן ענין רוחני ונסי — און ווי-באלד אן ברוחניות זיינען ניכר די חילוקים ודרגות פון אידן, האָבן געדארפט זיין חילוקים אויך אין מדת המן, אז ביי יעדן איינעם זאל די מידת המן זיין בהתאם צו זיין מעלה ורוחניות.

ולפועל איז גאָר געווען באופן הפוך — א נס גדול, אז ביים מרבה (ביי נחשו) איז געוואָרן ווייניקער און ביים ממעיט (עני בדעת) איז געוואָרן מער — ביז ס'איז ביי זיי געווען דער זעל-בער, עומר לגולגולת.

ע"פ הנל איז מובן: וויבאלד די אכילה אין מדבר במשך די ארבעים שנה איז געווען אין דעם אופן פון שיעור עצמי וואס איז פארבונדן מיט דער נקודת היהדות — און די נקודת היהדות איז שטענדיק גאָנץ בא יעדן אידן, ביז ווי דער אלטער רבי זאָגט אז, בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' — איז עדין אויך דער מזון מן השמים וואס איז דערמיט פארבונדן, אז ס'איז ניטא אין דעם קיין חילוקים, עס קומט אן צו יעדן אידן בשווה.

ח. ע"פ כל הנל וועט זיין פאר-שטאנדיק וואס דער שיעור מצטרף פונעם עומר, והעומר עשירית האיספה הוא, שטייט ערשט בסיום (— לאחר) הפרשה, נאָך דעם ווי דער פסוק זאָגט

(74) וכמו בשאר ענינים שבהמן שהיו בהם חילוקים (וימא עה, א) ד-צדיקים לחם כינונים עונות רשעים טחנו בריחיים או דכו במדוכה, צדיקים ירד על פתח בתיהם כינונים כר רשעים כר.

(75) ל' רשי כנל סעיף ב.

(76) תניא ספכיד.

(77) קידושין (ופרשי) שבהערה 63.

(78) דעת ר' יוסי. ובמכילתא דרשב"י הוא בשם אחרים.

(79) ולכאורה גם בפשוטם של הענינים (ובפרט לדעת ר"י במכילתא שאכלו עור יד שנה) בזמן ההוא לא הי' אכילת המן אלא בהוספה על שאר מאכלים שאכלו אז. ויהושע חיקן ברכת הארץ שבברכה (ברכות מה, ב).

(80) ע"ד אכילת מצה — ראה לקוטי צו יג, ג ואילך. ובכ"מ. וראה ספר הליקוטים שם ע' תתה ואילך.

אויף דעם האט מען די הוראה פון פרשת המן, אז דאס דארף געגעבן ווערן צו יעדן איינעם, ניט קוקנדיק אין וועלכן מצב ער איז, אויך אפילו צו אזא וואס איז (לעצט) עובר ר"ל על ציווי ה'.

ו"ל: שאר חלקי התורה, וואס זיינען פארבונדן מיט די כחות הגלולים של הנשמה, דארף מען אמאל קלערן און גוט וויסן מצבו צי יענער איז שוין שייך צו דעם פרט און צי ער איז א כלי ראוי דעם פרט צו מקבל זיין, וכו'.

כנוגע אבער צו לחם מן השמים, פנימיות התורה, אט די ענינים וועלכע זיינען פארבונדן מיט דער נקודת היהדות פון א אידן — ד.ה.: די יסודות התורה, ווי אמונת ה' ואחדותו (און די אנדערע עיקרי הדת, וע"ד ווי דער רמב"ם רעכנט אויס די י"ג עיקרים) — פסקנ'ט אפ תורה איז יעדער איינער איז שייך לזה און איז שייך צו דעם, שיעור עצמי — עומר לגול-גולת, דער קטן שבקטנים במדרגה הרוחנית ביז דעם גדול שבגדולים —

ווארום דאס איז פארבונדן מיט דעם עצם פון (שם) ישראל, ווי דער רמב"ם

פאר זער עבודה פרטית, ווי ס'איז פאר-בונדן מיט דער כניסה לארץ והת-יישבות אין ארץ.

ט. פון דעם נעמט מען ארויס די הוראה לכאורא:

תורה ווערט אנגערופן, לחם, לחם די צוויי בחינות, לחם שבתורה — לחם מן השמים און לחם מן הארץ — זיינען חז"ל מבאר אז זיי ווייזן אויף נגלה דתורה און פנימיות התורה.

מ'קען דאך ביי זיך טראכטן: לכאורה, מ'האט צו טאן מיט א אידן וואס איז ערשט געבארן געווארן, ער הויבט ערשט אן נתקרב ווערן צו אידישקייט — איז דאך גענוג אז מ'זאל אים געבן לעצט נאך, לחם מן הארץ, נגלה דתורה: אדער אפילו אויב מ'זאל אים געבן, לחם מן השמים, איז ער אבער ניט ראוי צו דעם שיעור שלם פון, לחם מן השמים — מ'וועט אים געבן נאך א כמות קטנה פון פנימיות התורה.

ווער רעדט נאך איינער וואס איז נאך ניט נתקרב געווארן צו אידישקייט, נאך מער, אזא וואס איז עלול ח"י צו מזלזל זיין אין דעם מן — לחם מן השמים — וואס מ'וועט אים געבן, איז דאך זיכער ניט כדאי אים צו געבן לעצט, לחם מן השמים, פנימיות התורה, ועא"כ — מדתה בשלימות.

(85) ראה לקמן ע' 122 ואילך ע"ד לימוד ספר הרמב"ם על הסדר, מתחיל מהל' יסודי התורה, אשר כשמן כן הן — יסודי התורה (ידיעת ה' וכו'). ע"ש.

(86) ראה אגרת המחבר (שלפני הקדמת) החינוד, ששת המצות — להאמין בשם, שלא להאמין בזולתו, ליחדו, כר' — שחינוך תמיד לא יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו.

(87) בפיהם מנהגין הקדמה לפ' חלק.

(88) להעיר מאלשיך פרשתנו שם (נד, א ואילך) שהמן בא לתקוע בלבנו האמונה בהי"ג עיקרים. עיי"ש.

(89) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1040 בהערה.

(90) דהמאור שבה מחזירו למוטב (איכ"ר בתחלתו. וירושלמי חגיגה פ"א סה"ז ובקרבן העדה שם. עיי"ש).

(81) להעיר מש"ך עה"ת שם (נז, ג) דאחרי מות משה לא היו טועמים כי אם מ... אחרי מות משה לא נתוסף שום דבר אלא אדרבה גרעו כר'.

(82) ראה שבת כ"ב, א. חגיגה י"ד, א. הקדמת תקו"ז (א, ב). ובכ"מ.

(83) מאמרי אדה"י — הנחות הר"ם ע' עז-עח. סה"מ תקס"ח ע' מ. ועוד. תורה פרשתנו ש"ה, ב. ד"ה ויהי כי תבוא תרס"ז. אר"ע אשריכם ישראל תרס"ז. וראה בפרטיות לקו"ש ח"ט שם. וש"נ.

(84) ראה זח"ב קטג, ב.

מען טראכטן אז פאר אזא אידן איז גענוג ווען מ'גייט אים מיט וועלכע מ'האט גענומען פון א נהר וועלכער קומט פון דעם מעין, עס איז ניט נויטיק צו אים ברענגען דעם מעין אליין.

אויף דעם האט מען די הוראה ברורה, אז די מעינות עצמם דארף מען ברענגען אין חוצה, און נאכמער: עס איז ניט גענוג צו געבן אים נאר טיפין פון דעם מעין, נאר עס דארף זיין באופן של הפצה, א שיעור שלם.

וכנ"ל אז מ'גייט יעדן איינעם אז עומד לגולגולת פון לחם מן השמים, ביז אז יענער פילט אויך ווי טעמו כצפחית בדבש, ווי מקען האבן דערפון א תענוג והכי נעלה.

און על ידי זה וואס מ'גייט בדרכיו, אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד, איז מען ממחר דעם קיום ההבטחה פון מלכא משיחא, בהיכלו של משיח, אז ע"י הפצת מעינות הבעש"ט חוצה איז קאתי מר, דא מלכא משיחא, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ בשלה (י"א שבט) תשמ"ה,  
י"ט כסלו תשס"ז)

זאגט, כאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכלל בכלל ישראל, וואס דער "בירור" פון דער אמונה אין די אלע יסודות כדבעי ווערט דורך דעם לימוד פון פנימיות התורה ווי דאס איז נתגלה געווארן בהבנה והשגה; און יעדער איינער קען דאס מקבל זיין, במילא איז יעדער איינער וואס האט די מעגלעכקייט דערצו, מוז מען דאס אים געבן.

יוד. יו"ד שבט, דער יום ההילולא פון דעם רבין נשיא דורנו פאלט אויס בכמה שנים (ווי בשנה זו) אין דער וואך פון פ' בשלה. וואס דערפון איז פארשטאנדיק אז מעשיו ותורתו ועבודתו של בעל ההילולא האבן א שייכות און זיינען מרומז בפרשתנו.

זעט מען אז דאס איז געווען פון די עיקרי העבודות פון דעם בעל ההילולא — (א) יפוצו ב' מעינותיך (ג) חוצה.

לכאורה, וויבאלד עס רעדט זיך וועגן א אידן וואס געפינט זיך אין חוצה, קען

91) בסיה"מ שם בסופו לאחר שמפרט כל הי"ג עיקרים.

92) בתרגום קאפח: וכאשר יהיו קיימים לאדם כל יסודות הללו ואמונתו בהם אמיתית הרי הוא נכנס בכלל ישראל.

93) אגה"ק ביאר לסי' זך (קמו, סע"א).

94) ראה לקו"ש חיד' ע' 1119 ואילך. חיד' ע' 432 ואילך. חס"י ע' 282 ואילך. ושינ.

95) טז, לא.

96) אגה"ק סי' זך (קמו, א).

97) להבעש"ט — כמ"ש הבעש"ט באגרתו הידועה (נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. וככ"מ).

## יתרו

בראכט אין ספר המצות להצ"צ — אז לויט שיטת הרמב"ם איז די מ"ע פון האמנת האלקות ניט מער-ניט אז „האלוקה נמצא בלבד“, „שיש אלוהה נמצא“

[וואס דעמאלט שטעלט זיך די שאלה: ווי פאסט צו רעכענען האמנת האלקות אלס א מצוה — דער גאנצער ענין פון א מצוה איז שייך נאר אויב ס'איז דא א מצוה המצוה: איז דאך ניט שייך צו זאגן אז ס'איז א מצוה צו גלויבן אז עס איז דא א מצוה המצוות!]

נאר אז „האלוקה ב"ה שוכר ידענו שהוא נמצא, מציאותו הוא יותר ראשון ויותר שלם אשר בכל המציאות וכו'“ (ווי ער איז מאריך בזה<sup>10</sup>).

און דערפאר איז דער רמב"ם מקדים די פינף הלכות בנוגע צו מציאות השם — ווייל די מצוה פון האמנת (ידיעת) האלקות פאדערט אז מען זאל וויסן (עכ"פ) די פרטים וועגן דער מציאות השם, ווי אזוי הוא ית' איז דער „יותר שלם אשר בכל המציאות וכו'“<sup>11</sup>.

א. אין „מנין המצות“ בתחילת ספר משנה תורה זאגט דער רמב"ם: מצוה ראשונה ממצות עשה לידע שיש שם אלוהה שנאמר<sup>12</sup> אנכי ה' אלקיך. און מיט דער מצוה הויבט אן דער רמב"ם אויך די הלכות שבספרו משנה תורה<sup>13</sup> — „יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'“.

אבער אין דער ערשטער הלכה זאגט ניט דער רמב"ם אז די ידיעה („שיש שם מצוי ראשון“) איז א מ"ע, נאר פריער איז ער מאריך (אין פינף הלכות) און זאגט כמה פרטים וועגן דעם „מצוי ראשון“, און ערשט דערנאך איז ער מסיים (אין הלכה ו: וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר<sup>14</sup> אנכי ה' אלקיך.

דערפון איז פארשטאנדיק, אז לויט שיטת הרמב"ם איז די מ"ע פון „אנכי ה' אלקיך“ ניט נאר די ידיעה בכלל „שיש שם אלוהה“, „שיש שם מצוי ראשון“ — נאר זי איז אויך כולל פרטים (וועלכע ער רעכנט אויס אין די הלכות) וועגן דעם אויבערשטן<sup>15</sup>.

און ווי דער אברבנאל איז מבאר (בספרו ראש אמנה<sup>16</sup>) — אראפגע-

(7) מצות האמנת האלקות פ"א.

(8) כן הוא (תוכן) ל' הרמב"ם בשהמ"צ — ע"פ הציצ בשהמ"צ שלו (וראה לקמן הערה 10), וכן קוראה הציצ שם, וכן נקראת בכוי"ס ספרים.

(9) ראה ראש אמנה פ"ד ופ"ו. שהמ"צ להציצ שם (וראה גם הנסמך שם לפני פ"א).

(10) וראה שם, שזהו ג"כ מ"ש הרמב"ם בשהמ"צ מ"ע א: שנאמין (בהוצאת קאפח שנדע — וראה ג"כ הערה בהוצאת העליר) שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים. ע"ש.

(11) ראה ראש אמנה פ"ב (אלא ששם, דמ"ש הרמב"ם בהלכה ה' אינו חלק מהמצוה. ע"ש ואכ"מ).

(1) וראה ג"כ פיה"מ להרמב"ם סנהדרין בהקדמתו לפ' חלק — היסוד הא'.

(2) פרשתנו כ. ב.

(3) ריש ה' יסודי התורה.

(4) וראה הלשון בקרית ספר (להמב"ט) כאן.

(5) וכ"כ במגדל עוז (ה"א); וכללו כמצות אנכי ה'א. — וראה „הדרן“ על ספר משנה תורה להרמב"ם (קה"ת, תשמ"ה) הערה 53 בא"א.

(6) פ"ז. שם פ"ז.